

Vastaus kirjalliseen kysymykseen yliopistojen rahoitusmallin arvioinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Paula Risikon /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 236/2021 vp:

Miten ja milloin hallitus aikoo toteuttaa yliopistojen rahoitusmallin vaikutusarvioinnin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Yliopistojen valtakunnallisella rahoitusmallilla on merkittävä vaikutus yliopistojen toimintaan. Tämä on heijastunut siihen, miten korkeakoulut ovat laatineet ja toteuttaneet omia strategioitaan ja edistäneet korkeakoulu- ja tiedepoliittisia tavoitteitaan. Viimeksi yliopistojen rahoitusmallia on uudistettu perustuen tunnistettuihin toimintaympäristön muutoksiin ja tavoitellen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030 edistämistä.

Maailman talouden muutokset ja koronaviruksesta seuranneet kerrannaisvaikutukset ovat osoittaneet, että entistä useammin tarvitaan nopeampia ja vaikuttavampia toimenpiteitä kuin aiemmin. Keskeistä korkeakoulujen ohjauksen toimivuudessa on eri tahojen keskinäinen luottamus ja avoin vuorovaikutus. Yliopistokoulutukseen ja tutkimukseen kohdistuu moninaisia odotuksia, niin valtion, yrityselämän, akateemisen yhteisön kuin opiskelijoidenkin taholta. Viime aikoina odotukset ovat nousseet ehkä vielä aiempaa korkeammalle. Pidemmän aikavälin vaikuttavuuden lisäksi korkeakoulujen odotetaan tuottavan ratkaisuja myös akuutteihin tarpeisiin, kuten työllisyyden kasvattamiseen. Haasteisiin vastaaminen edellyttää yliopistoilta sekä herkkyyttä toiminnan ja toimintatapojen uudistamiseen, että pitkäjänteistä rahoitusta.

Rahoitusmallin laskentakriteereillä ja keskinäisillä painotuksilla voidaan luoda kannusteita toisaalta korkeakoulujen uudistumiselle tai toisaalta olemassa olevan rakenteen turvaamiselle. Historia- ja panosperustaiset laskentakriteerit turvaavat olemassa olevaa ja luovat korkeakoululle rahoituksen pitkäjänteisyyttä ilman kannustetta nopeaan muutokseen. Prosessi- ja tuotosperusteiset laskentakriteerit tai strategiaperusteinen sopimuksenvarainen rahoituksen kohdentaminen luo vahvempia ja kannusteita korkeakoulun nopeammalle uudistumiselle. Valtionrahoituksen kohdentaminen perustuu yhtenäisiin toiminnan tuloksellisuuden huomioon ottaviin laskennallisiin perusteisiin. Näin ollen autonomisesti toimivat korkeakoulut voivat omaehtoisesti toimintansa kehittämisen ja tuloksellisen toiminnan kautta vaikuttaa saamansa valtionrahoituksen määrään ja täydentävän rahoituksen myönteiseen kehitykseen.

Eri maiden rahoitusmalleista löytyy samankaltaisia piirteitä, mutta kullakin näistä on taustalla oma historiallinen kehityskulkunsa. Toisessa maassa toimiva käytäntö ei välttämättä ole sellaise-

naan Suomessa käyttöön otettavissa. Kansainvälisiä kokemuksia on kuitenkin syytä seurata aiempaa syvällisemmin ja tunnistaa niistä globaalit muutostrendit. Kansallisen kilpailukyvyn turvaamiseksi Suomen on edelleenkin pystyttävä löytämään oma tiensä menestykseen.

Kilpaillusta julkisesta tutkimusrahoituksesta (Suomen Akatemia, Business Finland) on tullut usealle yliopistolle merkittävä tutkimusrahoituksen lähde. Kilpailun kautta on pyritty lisäämään tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta. Kilpailullisella rahoituksella on merkittävä rooli tieteen uudistamisessa ja hakukriteereillä on voitu edistää yliopistojen profiloitumista sekä keskinäistä yhteistyötä ja työnjakoa. Kehittämistarpeitakin on noussut esille. Olenkin käynnistänyt Suomen Akatemian toiminnan kansainvälisen kokonaisarvioinnin, joka valmistuu helmikuussa 2022.

Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otettiin käyttöön vasta vuoden 2021 alussa, joten tämän mallin todellista vaikuttavuutta on vielä vaikea arvioida. Nykyisen yliopistojen rahoitusmallin kokemuksiin perustuvaa arviointia ei siksi ole syytä käynnistää vielä lähiaikoina. Sen sijaan näen tärkeänä, että korkeakoulutuksen talouteen ja rahoituskäytänteiden vaikuttavuuteen liittyvää pitkäjänteistä analyysiä ja tutkimusta olisi nykyistä laajemmassa mittakaavassa. Aiempien tutkimusten ja selvitysten avulla on luotu kannusteita valtionrahoituksen vaikuttavalle käytölle ja lisää toivottuja vaikutuksia täydentäville rahoituslähteille.

Yliopistojen toiminnalle antaa vakautta ja pitkäjänteisyyttä myös se, ettei rahoitusmallia muuteta vuosittain. Yliopistojen rahoitusmallin keskeisinä tavoitteina ovat ohjausvaikutusten selkeys ja riittävä vakaus yksittäisen korkeakoulun kannalta. Rahoitusmallin kautta tapahtuvia rahoitussuhteiden muutoksia on myös säädöksillä sopimuskauden vaihtuessa rajattu.

Tämä ei tarkoita sitä, ettei muutoksia voitaisi tarvittaessa tehdä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on keväällä 2021 kerännyt korkeakoulujen johdolta palautetta kauden 2021-2024 sopimusvalmistelusta ohjaus- ja rahoituskäytänteiden edelleen kehittämiseksi. Vuoden 2021 aikana korkeakoulujen ja keskeisten sidosryhmien kanssa käytävän vuoropuhelun perusteella tehdään johtopäätös siitä, onko tarpeen käynnistää valmistelu ohjauskäytänteiden ja korkeakoulujen valtionrahoituksen jakoperusteena olevien rahoitusmallien edelleen kehittämiseksi sopimuskaudesta 2025-2028 alkaen tai täydentää nykymallia välittömien tarpeiden vuoksi joiltain osin jo sitä aiemmin.

Helsingissä 5.5.2021

Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko